

Johann Lodewyk Marais

'n Kort herbetrugting van Uys Krige se prosa met verwysing na "The dream" as sleutelteks*

Abstract

Uys Krige's prose has always received less attention from scholars of the Afrikaans literature than his poetry, translations and plays. Krige was never awarded any Afrikaans literary prize for his prose, which evoked comparatively little interest from Afrikaans scholars. This article discusses possible reasons for the above situation regarding Krige's prose, followed by a critical discussion of several factors that were decisive in the canonization of Krige as a poet, translator and playwright rather than as a prose writer. These include factors such as the reception of Krige's prose in comparison with the other genres that he practised, and the compilation of anthologies, a practice by which texts are published in a context that differs from the original. The short story "The dream" (from *The dream and the desert*, 1953) is then discussed briefly, indicating several key features of Krige's prose as contained in this text. The article concludes with a view that a reassessment of Krige's work will probably show him to have been a better prose writer than a poet, contrary to past and, to a large extent, present assumptions.

I

"Onder die Dertigers is Uys Krige [. . .] die rustelose swerwershart en miskien wel die veelsydigste en beweeglikste outeur" beweer Rob Antonissen

* Lesing aangebied op 4 Februarie 1988 by die Somerskool van die Universiteit van Kaapstad. Die artikel verskyn teen die einde van 1988 by Human & Rousseau saam met vier ander lesings oor Krige se werk (wat ook tydens die Somerskool aangebied is) in Kannemeyer, J.C. (samest.): *Die veelsydige Krige*.

(1965:258). Krige was bekend as digter, dramaturg, prosaskrywer, vertaler, oorlogskorrespondent, apologeet vir ander skrywers se werk, reisiger en rugbyspeler: kortom, 'n veelsydige en geliefde mens onder oud en jonk. Onder my geslag skrywers is daar waarderende belangstelling in Krige en sy werk, by skrywers so uiteenlopend soos Etienne van Heerden, M.C. Botha, André Letoit en Johann de Lange.

Ondanks Krige se veelsydigheid word hy hoofsaaklik as digter geroem. Dit gebeur meermale dat 'n skrywer wat in meer as een genre werk se poësie die meeste aandag kry. Dit kan waarskynlik toegeskryf word aan die prominente posisie wat poësie binne die Afrikaanse literêre sisteem beklee. So dink ons ook in die eerste plek aan iemand soos Eugène N. Marais as 'n digter, terwyl hy benewens slegs sowat 33 gedigte 'n groot hoeveelheid betekenisvolle prosa geskryf het. Kanonisering in die letterkunde berus op verskeie beginsels en nie net op gehalte, soos sommige literatore graag wil glo nie.

Die feit dat Krige in Afrikaans veral as digter, vertaler en dramaturg gekanoniseer is en slegs in die vierde plek as prosaskrywer bekend is, word deur verskeie faktore bevestig. Daar is deur middel van literêre prystoekennings erkenning verleen aan Krige as vertaler, digter en dramaturg. Tussen 1951 en 1981 is hy ses keer deur die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns vir vertaalde werk bekroon. In 1974 ontvang hy die Hertzogprys vir poësie en in 1985 die Hertzogprys vir drama. Ten opsigte van die Akademie se bekroning van Krige as digter en dramaturg het ideologiese naas sogenaamde “suiwer literêre” faktore deurgaans 'n rol gespeel, as gevolg waarvan Krige so laat bekroon is. Dit het hom en ander persone wat die Akademie nie as 'n paragonale liggaam beskou nie, lank ongelukkig gestem.

'n Tweede faktor wat bevestig dat Krige se prosa as minder belangrik as sy poësie, vertalings en dramas beskou is, is die feit dat literatore en kritici vergelykenderwys min aandag aan sy prosa bestee het. Hennie Aucamp is die enigste persoon wat sedert ongeveer 'n dekade gelede hom daadwerklik beywer het vir 'n herwaardering van Krige se prosa, met beklemtoning daarvan dat dit vroeër onderskat is.

Ek is dit met Aucamp eens dat Krige se prosa 'n herwaardering verdien, en is van mening dat dit sy hele oeuvre behoort te omvat ten einde tot 'n sinvolle en verantwoorde gevolgtrekking te kom. In sy monografie oor Krige sê F.I.J. van Rensburg tereg: “Ook Krige se prosa ontspring aan die basiese bronne waaruit sy poësie en sy drama voortgekom het” (1963:28). Om Krige se oeuvre, of selfs net sy prosa, binne die kort bestek van hierdie artikel te herwaardeer, is uiteraard onmoontlik. Daarom beoog ek om slegs enkele sake te bespreek wat in so 'n nuwe kyk op sy werk ter sprake sal kom.

Daar sal vervolgens 'n kort oorsig oor Krige se prosa gegee word, gevolg deur 'n uiteensetting van faktore soos die ontvangs van sy prosa en die praktyk van bloemlesing, waardeur tekste uit hulle oorspronklike verband geneem word.

Hierdie faktore het myns insiens 'n belangrike bydrae gelewer tot die kanoniserings van Krige as 'n digter, vertaler en dramaturg eerder as 'n prosaskrywer. Ten slotte sal die verhaal "The dream" uit *The dream and the desert* (1953) kortliks bespreek word as 'n teks waarin verskeie sleutelkenmerke van Krige se prosa aanwesig is: 'n soort bloudruk van Krige as prosaïes.

II

Uys Krige se belangstelling in die prosa het vroeg reeds duidelik geword op grond van die beduidende getal Franse kortverhale wat deur hom vertaal en van 1928 tot 1932 in *Die Huisgenoot* gepubliseer is naas vertalings van persone soos C.G.S. de Villiers, I.D. du Plessis, H.L. Gonin en C. Mostert. Krige se belangstelling in die Franse letterkunde het veral tydens sy studentejare van 1927 tot 1929 aan die Universiteit van Stellenbosch beslag gekry danksy prof. J.L.M. Franken. Benewens vertalings van verhale deur Guy de Maupassant, Alphonse Daudet, M. Maeterlinck en Prosper Mérimée het Krige ook 'n groot klomp gedigte vertaal, wat in 1950 in *Vir die luit en die kitaar* versamel is. Die vertaling van genoemde verhale uit Frans is 'n goeie aanduiding van die literatuur en die sfeer waarin Krige hom verdiep het en wat in sy eie skryfwerk neerslag sou vind. Sy betrek van die Romaanse wêreld het afgewyk van die tot in daardie stadium byna tradisionele aansluiting van Afrikaanse skrywers by die Nederlandse, Duitse, Engelse en klassieke literatuur.

Sedert 1931 begin Krige eie verhale in tydskrifte soos *Die Huisgenoot*, *De Gids*, *Die Brandwag*, *De Stem*, *Die Jongspan* en die *Skrywerskring-Jaarboek* publiseer. Van hierdie verhale is in 1940 in sy debuutbundel, *Die palmboom*, opgeneem. Ofskoon van ongelyke gehalte, getuig verhale soos "Die doodkiss", "Die palmboom", "La Miséria" en "Die skaapwagter met sy wolmussie" reeds van Krige se potensiaal as prosaskrywer. Hierdie verhale duik sedertdien telkens in verskillende bloemlesings op. Terwyl hierdie bundel reeds 'n aanduiding gee dat 'n groter, Europese wêreld vir die skrywer oopgegaan het, sluit hy in enkele verhale nog aan by die prosa uit die dertigerjare van skrywers soos D.F. Malherbe, Jochem van Bruggen, C.M. van den Heever en Abr. H. Jonker: 'n mens lees verhale soos "Die stad" en "'n Seun word gebore" vandag met 'n bietjie verbasing.

Sedert sy studentejare het Krige dikwels werk van joernalistieke aard gedoen en heelwat in die buiteland gereis. Hy besoek Frankryk en Spanje tussen November 1933 en Desember 1935 en versamel vyftien van die veertigtal sketse en artikels uit hierdie tyd in 1948 in *Sol y sombra*. In hierdie werk, wat 'n belangrike plek in die Afrikaanse reisliteratuur inneem, verhaal Krige onder meer die onrustigheid van die tyd voor die uitbreek van die Spaanse Burgeroorlog. Verskeie van Krige se joernalistieke artikels van voor die Tweede Wêreldoorlog is in tydskrifte gepubliseer en sommige daarvan is nooit gebundel nie. Ten opsigte van laasgenoemde sonder Aucamp (1980: 2–3) die reeks "Na die Maluti's" uit, wat van 9 Junie tot 31 Oktober 1939 in *Die Brandwag* verskyn het.

In Suid-Afrika sluit Krige hom met die uitbreek van die Tweede Wêreldoorlog as oorlogskorrespondent by die Inligtingsburo aan en in sy steun vir Suid-Afrika se deelname aan die oorlog onderskei hy hom van heelwat van die Afrikaanse skrywers van destyds, wat gekant was teen genl. J.C. Smuts se besluit dat Suid-Afrika Brittanje in die oorlog teen Duitsland sal steun. Krige word as oorlogskorrespondent na Oos-Afrika gestuur. In 1941 verskyn 'n publikasie waarvan hy en oorlogskorrespondent Conrad Norton mede-outeurs is. Hierdie publikasie heet *Veldtog vir vryheid: 'n Kort oorsig van die oorwinning van die Afrikanersoldate in Oos-Afrika 1940–1941*. Dit is deur die Staatsdrukker in Pretoria gedruk en deur die Inligtingsburo uitgegee met 'n voorwoord deur genl. Smuts, wat benewens Eerste Minister in daardie stadium ook veldmaarskalk en opperbevelvoerder van die Suid-Afrikaanse Magte was. Hierdie werk handel onder andere oor die ses maande lange voorbereiding van die Suid-Afrikaanse soldate voor hulle vertrek op 15 Julie 1940 per skip na die oorlogsfront. Die propagandistiese waarde van hierdie publikasie binne 'n Afrikanergemeenskap, waarvan 'n groot deel teen oorlogsdeelname gekant was, spreek vanself. Die werk bevat uitstekende stukke prosa, wat duidelik die werk van Krige is. Dit is interessant dat *Veldtog vir vryheid* inligting bevat omtrent die opmars na Fort Wajier, wat die onderwerp is van Krige se gedig "Die soldaat" in die bundel *Die einde van die pad en ander oorlogsgedigte* (1947). Dit is opvallend dat slegs J.C. Kanne-meyer in band 1 van sy *Geskiedenis van die Afrikaanse literatuur* na dié publikasie verwys, weliswaar slegs in die verbygaan. Literatore wat hulle net intratekstueel met die teks besig hou, het dit tot dusver heeltemal geïgnoreer.

In 1946 verskyn *The way out*, seker Krige se bekendste oorlogspublikasie, waarin hy breedvoerig oor sy en 'n aantal mede-krygsgevangenes se ontsnapping uit aanhouding skryf. Dit volg op hulle gevangeneeming in November 1941 tydens die slag van Sidi Rezegh deur die Duitsers en hulle aanhouding in Tuturano en Fonte d'Amore tot September 1943. Hulle veilige ontvlugting oor die Appenynne terug na die Geallieerde Magte is moontlik gemaak deur die hulp van die Italiaanse boere wat inwoners van die gebied was. Krige moes waarskynlik feitlik onmiddellik na sy veilige aankoms by die Geallieerdes begin het om hierdie wedervaringe neer te skryf, aangesien hy die boek tussen Februarie en Julie 1944 voltooi het as getuie van die hulp wat die Italiaanse boere ten spyte van hulle karige vermoëns en met gevaar van lewensverlies nie gehuiwer het om aan die ontsnaptes te verleen nie (Krige, 1973:28–29). Die werk is verskeie kere in Engels bygewerk en herdruk, in 1954 selfs twee keer binne dieselfde jaar. Die Afrikaanse vertaling van *The way out* het eers in 1987, kort voor Krige se dood, onder die titel *Môrester oor die Abruzzi* die lig gesien.

Sol y sombra (1948), waarna vroeër verwys is, was Krige se eerste prosawerk na *The way out*. Ander werk wat ten opsigte van die dokumentêre aard, reiservarings en aansnyding van oorlogssituasies by *Sol y sombra* aansluit, is *Ver in die wêreld* (1951), *Sout van die aarde* (1961) en *Orphan of the desert* (1967). Sommige sketse uit laasgenoemde bundel is vertalings van vroeër

gepubliseerde Afrikaanse sketse. Sketse uit elkeen van hierdie bundels is in verskeie bloemlesings opgeneem.

Net soos in die geval van *Die palmboom*, wat Krige se enigste verhaalbundel in Afrikaans is, publiseer hy slegs een bundel Engelse verhale, naamlik *The dream and the desert* (1953). Verder is daar sy bydraes tot versamelbundels soos *Rooi*, *Dekade* en ander.

Krige is een van die min Suid-Afrikaanse skrywers wat belangrike prosa in sowel Afrikaans as Engels geskryf het. Dit is 'n aanduiding van sy breë Suid-Afrikaanse identiteit, van die feit dat hy 'n ruimer bestaan uitgeleef het as die meeste van sy tydgenote en in daardie opsig sy tyd ver vooruit was.

Sy werk word nie net gekenmerk deur bogenoemde ingesteldheid nie, maar ook deur 'n intense belangstelling in mense, wat hy dikwels in sy sketse aan die woord stel en meermale ander sienswyses as sy eie laat verwoord. In heelwat van sy sketse skryf hy biografies oor mense wat werklik geleef het, byvoorbeeld oor Roy Campbell. Peter Alexander gebruik Krige se sketse oor Campbell as 'n belangrike inligtingsbron in sy biografie (1982) oor hierdie skrywer. Krige se werk word eweneens gekenmerk deur die oproep en beskrywing van verskillende plekke, sowel ver as naby: hy vertel van Frankryk, Spanje, Italië, 'n oorloggeteisterde Oos- en Noord-Afrika, Onrustrivier, Natal en die Maluti's. In sy verhale gryp hy dikwels terug na sy jeugwêreld en van sy beste verhale speel in 'n ver 'n naby ruimtes af. Aanvanklik romantiseer en idealiseer hy die plaasbestaan en is hy afkerig van die stad; hy gaan dan ook in die natuur op, waar hy vrede vind. Die Spaanse Burgeroorlog en die Tweede Wêreldoorlog maak 'n blywende indruk op hom en kom telkens in sy werk na vore, ook ná die vredesluiting. Meermale word sy werk getipeer deur die eksotiese, deur fyn sintuiglike waarneming en 'n sin vir die humoristiese. Naas die humoristiese en sonnige elemente in sy werk, vind die leser ook die keersy daarvan, naamlik weemoed, die besef van sterflikheid en die kwelling oor die dood.

Die meeste van Krige se prosa is gedurende die dertiger- en veertigerjare geskryf, hoewel nuwe prosa ook gedurende die vyftiger- en sestigerjare tot stand kom. In hierdie tyd vertaal hy heelwat van sy eie werk. Daar was by Krige ten opsigte van sy skryfwerk 'n bewustheid van en 'n strewe na vakmanskap. Baiemaal het hy sy verhale hersien, wat 'n aanduiding is van sy puntenerigheid. Teenoor sy beste prosa, wat getuig van die keurige versorging van 'n vakman, staan daar egter verhale en sketse wat ontsier word deur wydlopgigheid en eenselwigheid.

Stilisties en inhoudelik het Krige se prosa in sekere opsigte beduidend verskil van dié van voorgangers soos D.F. Malherbe en tydgenote soos C.M. van den Heever en Hettie Smit. Sy onopgesmukke styl het byvoorbeeld gedien as korrektief op die styl van laasgenoemde skrywers, en sy belewenisse en wêreldbeskouing was opvallend ruimer as hulle s'n. Omdat Krige gewoonlik

oor eie ervarings skryf, is die belewende ek en sy kenmerkende lewenshouding baie prominent in sy werk.

III

Watter faktore het bygedra tot die tipering van Krige se prosa?

Anders as vandag, waar 'n aantal letterkundiges gereeld en indringend skryf oor feitlik elke prosateks wat verskyn, het die prosakritiek in die tydperk toe Krige veral as prosais bedrywig was as 't ware tweede viool gespeel. Bykomend hierby het Krige se prosa boonop minder aandag gekry as dié van sekere van sy tydgenote.

Verskeie faktore het waarskynlik hiertoe bygedra. Krige debuteer reeds in 1935 as digter met die bundel *Kentering*. Sy eerste prosabundel, *Die palmboom*, verskyn hierteenoor eers in 1940. Vanweë die ingrypende invloed van Dertigerdigters soos W.E.G. Louw, N.P. van Wyk Louw en Elisabeth Eybers op die literêre toneel van daardie tyd het die verskyning van Krige se poësie debuut in hulle geselskap bepaalde verwagtinge ten opsigte van sy digterskap geskep. In 'n stadium toe Krige as prosateur nog min aandag van die kritiek gekry het, bespreek D.J. Opperman Krige se poësie uitvoerig in *Digters van Dertig* (1953), waardeur Krige se beeld as digter weer eens sterk beklemtoon is.

Die aard van Krige se prosa het beduidend verskil van die hoofstroom van die Afrikaanse prosa soos beoefen deur Malherbe en Van den Heever in hulle hoofsaaklik gemoedelik-lokaal-realistiese romans. Die Romaans-Europese wêreld waaroor hy so graag geskryf het, was vir die meeste van Krige se Afrikaanse lesers waarskynlik sowel geografies as lewensbeskoulik vreemd. Hierbenewens het tekste wat terugskouend as sleuteltekste in Krige se oeuvre beskou kan word, in Engels verskyn. Getrou aan die aard van die Afrikaanse leser van destyds is Krige se Engelse publikasies as losstaande van sy Afrikaanse oeuvre beskou. Na aanleiding van Afrikaanse lesers se geesdriftige reaksie op die verskyning van *Môrester oor die Abruzzi* in 1987, kan 'n mens tereg wonder in hoe 'n mate 'n vroeër gepubliseerde vertaling van *The way out* Krige se beeld as skrywer onder Afrikaanse lesers sou beïnvloed het.

Krige se prosa is dikwels negatief ontvang. Hierdie ontvangs was meermale geregverdig ten opsigte van sekere eienskappe en onderdele van sy prosa, maar soms is minder belangrike negatiewe eienskappe oorbeklemtoon ten koste van die positiewe en vernuwende. Dit kom veral aan die lig wanneer 'n mens vandag Krige se prosa lees naas die kritiek wat daarop gelewer is. Groot klem is geplaas op "literêrheid" binne die genre en sekere genres is as meer "literêr" as ander beskou. Krige het dikwels geskryf in subgenres wat nie as baie "literêr" beskou is nie, byvoorbeeld sy sketse. Ook sy joernalistieke styl is as minder "literêr" en minder aanvaarbaar beskou. Herevaluering van

Krige se oeuvre sal waarskynlik vandag positiewer uitval vir die prosa as destyds. Dit mag selfs daartoe lei dat sy prosa oor die algemeen hoër aangeslaan word as sy poësie, soos blyk uit die besonder positiewe besprekings van *Môrester oor die Abruzzi* deur Hennie Aucamp (*Beeld*, 13.8.1987), F.I.J. van Rensburg (*Die Vaderland*, 31.8.1987) en Johann Lodewyk Marais (*Die Transvaler*, 29.9.1987).

Bloemlesings speel 'n uiters belangrike rol in die skep van 'n beeld van 'n skrywer en sy werk of, nader aan die waarheid, in die kanoniserings van 'n dikwels klein aantal tekste uit 'n skrywer se oeuvre buite verband van sowel die oorspronklike bundelkonteks as die omvattende konteks van die skrywer se hele oeuvre. Die kanoniserings van dieselfde klompie tekste uit 'n omvattende oeuvre in die een bloemlesing na die ander slaag op doeltreffende wyse daarin om by die gemiddelde leser of student, vir wie hoofsaaklik bloemlesings voorgeskryf word, 'n verskraalde en dikwels eensydige beeld van 'n skrywerskap te skep. Hierbenewens ontnem dit hom die geleentheid om 'n kontekstuele beeld van die samehange tussen die verskillende tekste in 'n skrywer se oeuvre en 'n beeld van sy ontwikkeling as skrywer te kan vorm. Die rol wat bloemlesings spesifiek in die kanoniserings van sekere van Krige se tekste gespeel het en steeds by 'n opkomende geslag lesers speel, word duidelik wanneer 'n mens in aanmerking neem dat van sy werk (prosa en poësie) reeds in nagenoeg 100 bloemlesings opgeneem is (*Rapport*, 23.4.1972). Die verhaal "Dood van die Zoeloe", wat in Meij e.a. se *Verhaal en student*, Grové se *Hoogtepunte in die Afrikaanse verhaalkuns* en De Vries se *Die Afrikaanse kortverhaalboek* verskyn, is 'n voorbeeld van 'n hoogs gekanoniseerde prosateks.

'n Bloemlesing wat 'n keur bied uit die oeuvre van 'n enkele skrywer kan egter 'n meer geskakeerde blik op die verskeidenheid binne die oeuvre verteenwoordig en terselfdertyd iets van die kontekste van en binne sy werk laat blyk. Hennie Aucamp se *Met ander oë* (1980), 'n keur uit Uys Krige se prosa, het byvoorbeeld 'n belangrike bydrae gelewer deurdat dit minstens ten dele vergoed vir die feit dat so baie van Krige se verhale lank uit druk was.

Hierbenewens het Aucamp se verantwoorde inleiding 'n belangrike grondslag gelê vir 'n uiteindelijke herevaluering van Krige se prosa. Hierdie artikel is tot dusver sonder twyfel die belangrikste stuk kritiek wat daar oor Krige se prosa bestaan.

'n Omvattende, hernieude belangstelling in Krige se prosa het egter eers na die verskyning van *Môrester oor die Abruzzi* posgevat. So geesdriftig is dit ontvang dat Perskor kort na die publikasie daarvan aan Ina Rousseau opdrag gegee het om "The dream" in Afrikaans te vertaal vir publikasie later vanjaar. Hierbenewens word ook beplan om Krige se briewe in 'n later stadium uit te gee.

Die reeds aangewakkerde belangstelling in Krige se werk sal waarskynlik

deur die verskyning van bogenoemde nuwe vertalings van en publikasies rondom sy werk in so 'n mate uitkring dat dit 'n omvattender herwaardering van sy oeuvre tot gevolg sal hê. Hopelik sal die belangrikheid van 'n omvattende en indringende sosiaalhistoriese studie van Krige in sy tyd en onder meer in en rondom die Tweede Wêreldoorlog ook raakgesien en daadwerklik aangepak word. Sodanige studie, wat heelwat argivale werk sal verg, behoort nie net Krige se dokumentêre nalatenskap te fynkam nie, maar ook wyer na oorlogsrekords, ensovoorts, te kyk.

IV

“The dream” het aanvanklik in die bundel *The dream and the desert* (1953) verskyn. In hierdie bundel is die teks 86 bladsye lank. In *Met ander oë*, waarin dit ook opgeneem is, beslaan dit sowat 63 bladsye. Dit is Krige se langste verhaal; hy het dit self as 'n novelle beskou (1973:44). Hierdie werk was, soos reeds genoem, tot dusver slegs in Engels beskikbaar en word tans deur Ina Rousseau in Afrikaans vertaal.

“The dream” word deur Aucamp in *Met ander oë* uitgesonder as “een van die mees komplekse verhale binne die Suid-Afrikaanse letterkunde oor 'n kind se doodservaring(s)” (1980:11). Hy wys by twee latere geleenthede weer eens op die belangrikheid van hierdie teks (*Die Volksblad*, 11.8.1987 en *Die Burger*, 13.8.1987). Aucamp is selfs van mening dat Krige die Hertzogprys met “The dream” kon verower het.

“The dream” handel oor Jannie Kotze, 'n adolessente seun wat saam met sy ouers en twee jonger broers, Kosie en Pieter, in Stellenbosch woon. Die gebeure speel af in 'n ongespesifiseerde tyd toe vroedvroue en tuisbevallings nog algemene praktyk was en kinders so diskreet moontlik oor iets soos 'n swangerskap ingelig is, en ook net indien absoluut nodig. Jannie alleen, en nie sy twee jonger broers teenoor wie hy ietwat minderwaardig voel nie, word omtrent sy moeder se swangerskap ingelig met die versoek dat hy dit vir homself sal hou en sal probeer om haar soveel moontlik met takies soos die voorsiening van brandhout vir die stoof te help. Dit laat hom, wat nie soveel ouer is as sy broers nie, belangrik en volwasse voel – dít, en die vooruitsig om Ouboet te kan wees vir die nog ongebore baba, wat hy onmiddellik in sy drome en gedagtes as Kleinboet aanspreek.

'n Gevoel van spanning en moontlik naderende onheil word gewek deur die bekommernis wat daar oor sy moeder se gesondheid en dié van die baba heers as gevolg van die geweldige skok van haar suster en Jannie se geliefde tante en twee niggies se tragiese verdrinking drie maande vantevore. Anders as die rustige en waardige dood van sy oupa drie jaar gelede het die dood van sy tante en niggies Jannie geweldig bly kwel.

Kosie en Pieter, die twee jonger broers, word met die aanbreek van die

vakansie na familie gestuur sodat Jannie se moeder, met wie hy 'n ooglopend innige verhouding gehad het, kon rus. Jannie se affiniteit jeens sy moeder word ondubbelsinnig geïllustreer deur sy selfopofferende besluit om vir haar voor te lees eerder as om die belangrike voetbalwedstryde op die dorp by te woon, ten spyte daarvan dat hy dolgraag ook 'n Springbok wou word soos wat sy vader Japie vroeër was.

Hoogstens vier dae na die aanbreek van die skoolvakansie word die baba – Kleinboet – gebore. Hy is weke te vroeg gebore en baie swak. Daar word vir sy lewe gevrees, maar Jannie besef dit nie. Wanneer daar onopsigtelik gereël word vir Jannie om familie in Kaapstad te gaan besoek, is dit slegs met groot moeite dat hulle hom kan oorreed om te gaan.

Hy geniet sy besoek aan die kinderlose en welgestelde Clarks in Kaapstad terdeë, maar besluit onverwags om 'n paar dae voor sy beplande vertrek reeds per trein na Stellenbosch terug te keer omdat hy onrustig voel. Met groot sorg soek hy 'n geskenk vir sy moeder en vir Kleinboet uit, net om by sy aankoms tuis die treurige nuus te verneem dat Kleinboet so pas gesterf het. Hy kan Kleinboet se dood aanvanklik glad nie verwerk nie, en as gevolg van sy en Jannie se tante en twee niggies se dood so kort vantevore, worstel hy met die vir hom valse denkbeeld van God as 'n God van liefde en geregtigheid. Hy ontwikkel ook 'n onredelike, bykans paniese angs vir die dood. Hoe hy uiteindelik wel daarin slaag om hierdie traumatiese ervarings te verwerk en watter uitwerking dit op sy groei tot volwassenheid het, vorm die afloop van die storie.

Een van die sleutelkenmerke van Krige se oeuvre wat baie duidelik in “The dream” na vore kom, is die doodstema. Hierdie tema kom ook in verhale soos “Die doodkis”, “Dood van die Zoeloe” en “Totensonntag” voor.

'n Verdere aspek wat in “The dream” van belang is, is die sterk outobiografiese elemente: die ruimte waarin die karakters geplaas is (Stellenbosch, Onrustrivier en Kaapstad, asook verwysings na die plaas), die geesdrif vir rugby en die feit dat Jannie se vader, Japie Kotze, 'n Springbokrugbyspeler was net soos Uys Krige s'n. Voorts is die besondere verhouding tussen Jannie en sy (Engelse) moeder tekenend van die verhouding tussen Krige en sy moeder, en selfs die name van die verskillende karakters toon dikwels 'n opvallend biografiese verwantskap met dié van enkele Kriges.

Die ervarende ek wat sentraal staan in hierdie verhaal, is ook kenmerkend in talle van Krige se dokumentêre tekste, soos sy reïssketse. In “The dream” is daar 'n boeiende vermenging van werklikheid en fiksie, asook 'n vermenging van die surrealistiese en die naïewe.

Waar soveel elemente wat kenmerkend is van Krige se werk saam in een knap gestruktureerde verhaal soos “The dream” voorkom, is dit duidelik dat 'n mens te doen het met 'n sleutelteks binne Krige se oeuvre. Dit is die soort

teks wat selde in enige skrywer se oeuvre voorkom en is om hierdie rede iets besonder.

V

Uit die voorafgaande bespreking behoort dit duidelik te wees dat Krige se prosa-oeuvre besonder geskakeerd is. Die vernuwend invloede wat danksy sy toedoen via die Romaanse wêreld en sy persoonlike belewenis van ingrypende gebeurtenisse soos die Tweede Wêreldoorlog in sy werk neerslag vind, het die Suid-Afrikaanse letterkunde verryk.

Ek het probeer aantoon dat daar met nuwe oë na Krige se oeuvre gekyk behoort te word. In hierdie artikel is enkele aspekte wat ten opsigte van die prosa ter sake is, vir 'n herwaardering kortliks aangesny. Hieruit het geblyk dat Krige ook vir die leser van vandag heelwat te sê het, en dikwels op 'n ander manier as wat die kritiek van vroeër soms aan ons voorgehou het.

Ek glo dat 'n herwaardering van Krige se hele oeuvre sal toon dat hy as prosaïst moontlik sterker uitval as in enige van die ander genres wat hy beoefen het. As aanduiding daarvan staan tekste soos "Dood van die Zoeloe", "The dream", *Môrester oor die Abruzzi* en een of twee ander as meesterwerke binne sy oeuvre.

Bibliografie

- Alexander, Peter. 1982. *Roy Campbell: A critical biography*. Kaapstad: David Philip.
- Antonissen, Rob. 1965. *Die Afrikaanse letterkunde van aanvang tot hede*. Kaapstad: Nasou.
- Aucamp, Hennie (samedst.). 1980. *Met ander oë: 'n Keuse uit die prosa van Uys Krige*. Pretoria: J.L. van Schaik.
- Kannemeyer, J.C. 1978. *Geskiedenis van die Afrikaanse literatuur*. Band 1. Kaapstad en Pretoria: Academica.
- Krige, Uys. 1953. *The dream and the desert*. Londen: Collins.
- Krige, Uys. 1973. In gesprek met Jan Rabie. In: *Gesprekke met skrywers 3*. Kaapstad: Tafelberg.
- Opperman, D.J. 1953. *Digters van Dertig*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel.
- Van Rensburg, F.I.J. 1963. *Uys Krige: Monografieë uit die Afrikaanse letterkunde, nr. 4*. Kaapstad: Nasou.